

УДК 81'322.4:004.8:[811.161.2'25:811.111'25]
DOI <https://doi.org/10.24919/2663-6042.24.2025.13>

ПОМИЛКИ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ У МОВНИХ ПАРАХ «УКРАЇНСЬКА – АНГЛІЙСЬКА» ТА «УКРАЇНСЬКА – НІМЕЦЬКА» ЗА ДОПОМОГОЮ CHATGPT

Прийма Л. Ю., Дзекун Ю. О., Зуєнко М. О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті досліджено помилки машинного перекладу текстів за допомогою ChatGPT (модель GPT-4o) у мовних парах «українська – англійська» та «українська – німецька» на матеріалі текстів науково-популярного, публіцистичного й художнього стилів. Згадуваний ШІ може припускатися різних помилок, що негативно позначається на якості генерованого перекладу. Проаналізовано основні типи помилок, наведено приклади некоректного перекладу та запропоновано оптимальні варіанти виправлення.

Установлено, що найбільш продуктивним типом є лексико-семантичні перекладацькі помилки (46% усієї вибірки), що свідчить про складнощі в адекватному передаванні ШІ нюансів полісемічних слів, ідіом, термінологічних словосполучень, культурно забарвлених одиниць тощо. Граматичні помилки становлять третину від загального обсягу аналізованих помилок і пов'язані з недотриманням морфологічних та синтаксичних норм цільової мови або ж неадекватною адаптацією граматичних структур оригіналу. Це оприявлено у вживанні неправильної форми числа іменника, некоректної форми дієслова, у хибному порядку слів, що іноді спричиняє часткову втрату логіки висловлювання. Сутність стилістичних помилок (8%) полягає в неправильному відтворенні стилістичного навантаження оригіналу, що трапляється переважно в перекладі художніх та образних фрагментів, де буквальне калькування з оригіналу знижує експресивність тексту. До збірної категорії «інші» (12%) віднесено помилки логічного, прагматичного й лінгвокультурного характеру, які негативно впливають на природність та адекватність перекладу і спотворюють комунікативну функцію тексту та оригінальний посыл мовця. У статті також запропоновано відповідні правки до наведених помилок. Подібні рекомендації можуть бути використані для поліпшення якості перекладів текстів із залученням ШІ.

Перспективами подальших досліджень є порівняння якості перекладу різних моделей ChatGPT між собою та з іншими ШІ, а також випрацювання рекомендацій для вдосконалення систем машинного перекладу й підвищення ефективності роботи перекладачів у взаємодії з ШІ.

Ключові слова: штучний інтелект, ChatGPT, машинний переклад, нейромережі, перекладацька помилка.

Pryima L. Yu., Dzekun Yu. O., Zuienko M. O. Machine Translation Errors of Texts in the Language Pairs “Ukrainian – English” and “Ukrainian – German” Using ChatGPT. The article examines machine translation errors produced by ChatGPT (GPT-4o model) in the language pairs “Ukrainian – English” and “Ukrainian – German,” using texts from popular-science, journalistic, and literary styles as source material. The study identifies that this AI system may make various mistakes, which negatively affect the quality of generated translations. Accordingly, the article analyzes the primary types of errors, provides some examples of incorrect translations, and proposes optimal correction variants.

It is established that lexico-semantic translation errors represent the most frequent type (47% of the entire sample), indicating that it is difficult for AI to accurately convey nuances of polysemous words, idioms, terminological combinations, and culturally marked units. Grammatical errors account for one-third of all analyzed cases and are associated with violations of morphological and syntactic norms in the target language or with inadequate adaptation of the grammatical structures of the original. Such errors may manifest as incorrect noun number, improper verb form, or flawed word order that can sometimes lead to partial loss of logical coherence. Stylistic errors (8%) involve improper reproduction of the stylistic tone of the original, occurring primarily in translations of literary and figurative passages, where literal calques reduce the expressive quality of the text. The composite category “other errors” (12%) includes logical, pragmatic, and linguocultural errors, which negatively influence the naturalness and adequacy of the translation and distort the communicative function of the text and the author’s message. The article also suggests corrections for the documented errors, which may serve as recommendations for improving AI-assisted translation quality.

Prospects for further research include comparing the translation performance of various ChatGPT models with one another and with other AIs, as well as developing guidelines for enhancing machine translation systems and improving translator efficiency when working in tandem with AI.

Key words: artificial intelligence, ChatGPT, machine translation, neural networks, translation error.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Сучасні реалії здійснення перекладацької діяльності тісно пов'язані із широким застосуванням систем автоматизації перекладу. Упровадження різних моделей ШІ значно полегшило

роботу спеціалістів щодо обробки великих текстових масивів, зокрема й створення цілих корпусів перекладених текстів. Одним із найпопулярніших ШІ, використовуваних перекладачами в мовній парі «українська – англійська», є ChatGPT. Незважаючи

на високу розвиненість алгоритмів цього інструменту, на практиці перекладачі відзначають наявність різних видів помилок. Тому актуальність дослідження зумовлена необхідністю системного аналізу типових помилок, які виникають у процесі машинного перекладу й потребують відповідних виправлень.

З урахуванням того, що українська мова поступово інтегрується у світовий академічний, культурний та медійний простір, потреба якісних перекладів з української на англійську й німецьку та навпаки постійно зростає. Це актуалізує питання надійності й точності автоматизованих систем, які часто застосовують при обробці термінологічно насичених, стилістично складних або культурно маркованих текстів. Актуальність розвідки також зростає й у контексті потреби навчати майбутніх перекладачів ефективно взаємодіяти із системами машинного перекладу, критично оцінювати отриманий результат, вчасно виявляти типові помилки та вносити необхідні корективи. Вивчення помилок у мовних парах «українська – англійська» та «українська – німецька» дає змогу окреслити деякі особливості роботи професійних перекладачів за ChatGPT і сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення якості машинного перекладу.

Таким чином, дослідження є актуальним як для теорії, так і практики перекладу, адже сприяє поглибленню розуміння можливостей та обмежень сучасних ШІ-систем і визначенню напрямків подальшого ефективного використання їх у перекладацькій діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукових джерел засвідчує, що проблема машинного перекладу на основі ШІ та типових помилок, які його супроводжують, посідає одне з провідних місць у сучасних перекладознавчих розвідках. Про нагальність вивчення перекладацької помилки в межах девіатології й ерратології говорив Ф. С. Бацевич [1, 8]. Значний внесок у формування теоретичних основ дослідження помилок внесла монографія П. П. Куляса, присвячена вивченню їхніх істотних характеристик і принципів класифікації [5]. С. В. Вітушинська, Л. Ф. Лозинська, Т. І. Мартінова, Т. В. Потькало опікувалися проблемою перекладацьких помилок, їхньою типологією, а також лексико-семантичними й іншими особливостями цього явища [2; 6; 10].

Важливого значення набувають саме аналізи помилок, допущених різними моделями ШІ, а також порівняння ефективності різних автоматизованих систем залежно від якості генерованого перекладу. Так, М. О. Клюс і М. Л. Гелетка вивчали особливості й типологію помилок на матеріалі перекладів науково-технічних текстів, зроблених ChatGPT [4]. Н. І. Лютянська, Н. О. Моїсєєва, О. В. Дзикович й А. О. Штанько докладно порівнюють особливості перекладу за допомогою різних ШІ (Google Translate, DeepL, Amazon Translate, OpenL Translate, Wordvice AI, Smartcat, Sider) [7; 8]. Важливо, що автори демонструють характерні відмінності між помилками аналізованих платформ і пропонують можливі шляхи покращення машинного перекладу.

Н. Д. Обручнікова та Т. М. Єфименко відзначають потенціал застосування технологій ШІ в подальшому розвитку перекладознавства, проте водночас наголошують на необхідності застосування критичного мислення й контролю якості текстів з боку перекладача, що й сприятиме запобіганню можливих помилок [3; 9].

Незважаючи на ґрунтовне опрацювання як потенціалу, так і обмежень ШІ в перекладацькій діяльності, зіставлення помилок машинного перекладу в мовних парах «українська – англійська» та «українська – німецька» поки що не отримало достатнього висвітлення, що й зумовлює актуальність нашої розвідки.

Формулювання мети і завдань статті. *Мета* статті – проаналізувати основні типи перекладацьких помилок у текстах науково-популярного, публіцистичного й художнього стилів, перекладених за допомогою ChatGPT у мовних парах «українська – англійська» й «українська – німецька». *Досягнення мети* передбачає виконання таких *завдань*: з'ясувати поняття перекладацької помилки та її види; описати синтаксичні, семантичні та стилістичні перекладацькі помилки на матеріалі текстів науково-популярного, художнього й публіцистичного стилів, перекладених за допомогою ChatGPT (модель GPT-4o) у мовних парах «українська – англійська» та «українська – німецька»; запропонувати шляхи усунення цих помилок та навести відповідні коректні варіанти перекладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поява 2017 року нейронного машинного перекладу, що імітує діяльність мозку людини, ознаменувала новий етап у розвитку перекладацької діяльності [7, 109]. Стрімкий розвиток генеративних моделей значно розширив можливості автоматизованого опрацювання текстів, а інструменти ШІ стали невіддільною частиною перекладацької практики. Водночас зросла потреба критичного аналізу якості перекладів, згенерованих ШІ, адже висока швидкість цих систем не гарантує адекватності й точності результату. Саме тому з'ясування типів і характеру помилок, а також шляхів усунення їх є необхідним для подальшого вдосконалення машинного перекладу різними мовами й підвищення надійності цих систем.

Матеріалом дослідження послуговували уривки текстів науково-популярного, публіцистичного й художнього стилів, а також їх переклади в мовній парі «українська – англійська» й «українська – німецька». Усього проаналізовано 111 перекладацьких помилок, яких припустилася модель GPT-4o (25 помилок у текстах, перекладених з англійської на українську, та 22 у текстах, перекладених у зворотному напрямку; 28 помилок у текстах, перекладених з німецької на українську, та 36 помилок у текстах, перекладених з української на німецьку). Дослідження здійснювалося за допомогою описового, компаративного, контекстологічного, статистичного, а також дедуктивного методів.

Ф. С. Бацевич наголошує на необхідності вивчення лінгвістичних особливостей, класифікації, причин виникнення, а також методів попередження

мовленнєвих помилок у межах окремої дисципліни – девіатології [1, 8]. Одне з найбільш детальних досліджень типів помилок у вітчизняному мовознавстві належить П. П. Кулясу, який розрізняв вади слововживання, суржик, вади зв'язку слів, логічні та комунікативні (ментально-психологічні) помилки [5, 24–37]. При цьому всередині кожного типу автор виокремлює кілька підтипів помилок. Л. Ф. Лозинська та Т. І. Мартинова виділяють такі перекладацькі помилки: 1) змістові помилки; 2) помилки, пов'язані з порушенням мовних і мовленнєвих норм; 3) прагматичні помилки; 4) лінгвокультурні помилки [6, 247].

У нашому аналізі будемо спиратися на класифікацію перекладацьких помилок за мовним рівнем, на якому вони виникають, запропоновану М. О. Клюс і М. Л. Гелеткою, які розрізняють лексико-семантичні, граматичні та стилістичні помилки [4, 436]. Проте вважаємо слушним додати також збірну категорію «інші», яка може охоплювати орфографічні, пунктуаційні, логічні, прагматичні, лінгвокультурні та інші різновиди помилок. Поряд з основними різновидами (лексичні, морфологічні, синтаксичні, орфографічні, пунктуаційні помилки) Н. О. Моїсєєва, О. В. Дзикович, А. О. Штанько наводять також збірну категорію інших помилок, визначаючи їх як «вторинні помилки прагматичного чи культурного характеру, а також ті, що не можна чітко класифікувати» [8, 79]. У межах цього дослідження ми не поокремлюємо орфографічні й пунктуаційні помилки, через те що подібні різновиди трапляються у ШП досить рідко (у межах аналізованої вибірки вони становлять менше ніж 1%).

В англійсько-українському перекладі всього ідентифіковано 25 помилок, які розподілено таким чином: 12 лексико-семантичних (48%), 9 граматичних (36%), 2 стилістичних (8%) і 2 інших (8%). Результати підрахунків наведено у Діаграмі 1. Розглянемо кожен тип детальніше й запропонуємо необхідні правки.

Як бачимо, лексико-семантичні помилки становлять майже половину всіх зафіксованих випадків. Вочевидь, це свідчить про те, що деякі нюансові значення полісемантичних одиниць або різного роду семантичні зсуви не завжди коректно сприймаються ШП. Наприклад: *A project manager is leading a large public project that will have a high impact on the town's citizens* – Керівник проекту очолює великий **публічний** проект, який матиме значний вплив на мешканців міста. У цьому випадку “public” краще перекласти як «суспільний» або «державний» залежно від змісту проекту, про який йдеться. Український прикметник «публічний» радше означає ‘такий, що відбувається в присутності публіки’ або ‘призначений для громадського користування’. *The response was optimistically cautious rather than enthusiastic* – Реакція була **обережно-оптимістичною**, а не ентузіастичною. Звертаємо увагу на неприродне звучання калькованого виразу «**обережно-оптимістичний**». На нашу думку, більш адекватним буде переклад *Реакція виражала більше стриманості, аніж захоплення*. Іншим прикладом слугує речення *He looked at the house that had once been his*

refuge – Він подивився на будинок, який **одного разу** був його **прихистком**. Неправильна інтерпретація прислівника “once” спричиняє викривлення змісту речення, натомість слушним аналогом було б слово «колись».

Граматичні помилки є дещо рідшими й становлять 36% від загальної кількості. Зокрема, порушенням морфологічних норм є використання неправильного числа (форми однини замість множини й навпаки): *Once again, I apologize for the inconvenience caused by our mistake* – **Ще раз** **перепрошую** за **незручність**, **спричинену** **нашою помилкою**. У цьому контексті більш традиційним для української мови є вживання множини: *Ще раз перепрошую за незручності, спричинені нашою помилкою*. Інший приклад містить помилку щодо часової форми дієслова: *Marta's sister has played the violin for three years* – **Сестра Марти грала** на скрипці протягом трьох років. Уживання *Present Perfect* тут відповідає не минулому, а радше теперішньому часу в українській мові з окресленням тривалості дії: *Сестра Марти грає* на скрипці *вже три роки*. І хоча оригінал не містить слова “already”, доречно додати прислівник «вже», адже дія триває й донині.

Стилістичні помилки у вибірці були поодинокими (становили всього 8%). *Her thoughts drifted like leaves carried by the autumn wind* – Її думки **дрейфували**, **мов** **листя**, **що** **переноситься** **осіннім вітром**. Дієслово «дрейфувати» здебільшого характеризує рух криги або судна й позначає плавне пересування фізичного тіла під дією зовнішніх сил. Це слово не несе потрібного стилістичного навантаження в цьому контексті, оскільки надає висловлюванню відтінку сухості й технічності, а також не відображає характеру руху описуваного об'єкта. Саме тому набагато вдалішим буде переклад *Її думки летіли, мов* *листя* *на осінньому вітрі*.

До збірної категорії інших помилок зараховано 1 пунктуаційну та 1 логічну помилку. Зокрема, виділення обставини місця комами за зразком англійського речення є порушенням пунктуаційних норм: *In her dream, Margaret could barely tell the dark figures apart as she descended deeper into the gloom* – Уві сні, **Маргарет** **майже** **не** **розрізняла** **темних постатей** **між** **собою**, **усе** **більше** **пускаючись** **в** **морок**. В українській мові обставина відокремлюється, якщо позначає додаткову інформацію, що виражена дієприслівниковим зворотом, прийменником з іменником або іншими конструкціями, які можна опустити без втрати змісту речення. Як бачимо, у цьому контексті кома зайва.

В українсько-англійському перекладі ідентифіковано всього 22 помилки: 11 лексико-семантичних (50%), 7 граматичних (32%), 1 стилістичну (4%) і 3 інших (14%) (див. Діаграму 1).

До лексико-семантичних належать випадки некоректного вживання слів або словосполучень, що призводять до спотворення або некоректного передавання змісту. Наприклад, *Коли вона обережно задала про «дивні обставини», це лише наVELO тінь на тин* і викликало більше питань, ніж відповідей – *When she tentatively brought up the “unusual circumstances,” it simply threw shade on the fence*

and left more questions than answers. У цьому прикладі ШІ продемонстрував повне нерозуміння ідіоми «навести тінь на тинь», що означає ‘заплутати справу ще більше’ або ‘внести якусь неясність’. Тому більш оптимальним перекладом вважаємо *Коли вона обережно згадала про “дивні обставини”, це лише додало неясності та викликало більше питань, ніж відповідей*.

Граматичні помилки часто супроводжуються частковою втратою логіки висловлювання, особливо якщо ШІ вдається до зміни порядку слів: *Там підтримують стабільну вологість та температуру близько 30 °C* – *There, the humidity and temperature are kept stable at around 30 °C*. У перекладеному реченні фраза “at around 30 °C” характеризує як температуру, так і вологу, що є порушенням необхідного логічного підпорядкування членів речення. Задля усунення помилки пропонуємо більш коректний варіант *They maintain stable humidity and the temperature of about 30 °C there*.

Стилістичні огріхи найменш репрезентовані у вибірці. Одну з них можна продемонструвати перекладом речення *Він ловив останні крихти світла, що танули на обрії* – *He caught the last crumbs of light melting on the horizon*. Механічне калькування засобів створення образності часто не призводить до еквівалентного стилістичного ефекту в цільовій мові. Вираз “crumbs of light” звучить неприродно порівняно з оригіналом. Пропонуємо більш оптимальний варіант зі стилістичного погляду: *He caught the last rays of light melting on the horizon*.

Насамкінець до збірної категорії «інші» зараховуємо помилки логічного, культурного й прагматичного характеру. *Коли клітини гинуть, це запускає відновні процеси* – *When cells die, they trigger restorative processes*. У цьому прикладі «they» помилково стосується «клітин», проте в оригінальному реченні радше йшлося про сам факт їхньої смерті. На нашу думку, більш оптимальним варіантом перекладу є *Cell death triggers restorative processes*.

У німецько-українському перекладі знаходимо такі типи помилок (усього 28): 12 лексико-семантичних (43%), 9 граматичних (32%), 3 стилістичні (11%) і 4 інші (14%) (див. Діаграму 1).

До лексико-семантичних відносимо такий приклад: *Die Darstellung der Ergebnisse war bewusst zurückhaltend gehalten* – *Подання результатів було навмисно стриманим*. ШІ підібрав формально можливий варіант перекладу слова “Darstellung” – «подання», який не відповідає аналізованому контексту. У науковому стилі “Darstellung” частіше означає ‘опис’, ‘виклад матеріалу’, а не ‘подання’ як адміністративну дію. Під час перекладу недостатньо врахований стилістичний контекст, бо «подання» має відтінок офіційно-процедурної дії, що задає неправильний тон. Також уживання виразу «подання результатів» призводить до стилістичної невідповідності українському науковому дискурсу, тож має бути замінено на більш типовий вираз «виклад результатів».

Прикладом граматичної помилки є таке речення: *Es wird angenommen, dass die Daten zuverlässig sind* – *Приймається, що дані є надійними*. Тут

використано безособовий пасив, який для німецької мови є природною граматичною конструкцією. ChatGPT переклав його досить буквально, проте в українській мові рідко вживаються пасивні конструкції такого типу. У перекладі збережено синтаксис вихідної мови, у результаті речення звучить штучно, кальковано й граматично не відповідає нормам української мови. Пропонуємо замінити цю конструкцію на безособове дієслово: *Вважають, що дані є надійними*.

Стилістичні помилки частіше трапляються в художньому стилі: *Der Abend senkte sich über die Stadt wie ein leiser Schleier* – *Вечір опустився на місто як тихий покрив*. Переклад виконано надто буквально, унаслідок чого втрачено поетичну м’якість оригіналу, характерну емоційно-образну метафору та стиль художнього опису, що призводить до ослаблення образності. Слово “Schleier” у цьому контексті передає легкість, прозорість, серпанковість. Натомість «покрив» в українській має грубіше, матеріальніше забарвлення, асоціацію з тканиною або покривалом. Кращим варіантом перекладу є *Вечір спускався на місто, немов тихий серпанок*, де лексема «серпанок» точніше відтворює атмосферу тексту.

Серед інших помилок знаходимо деякі порушення прагматики. Німецький вислів *Das ist nicht ganz unproblematisch* є прикладом м’якого натяку «є певні проблеми / не все гаразд», проте ШІ переклав буквально: *Це не зовсім безпроблемно*. Такі подвійно-негативні евфемізми в українській мові звучать неприродно. Під час перекладу втрачається прагматична функція: натяк на м’яку, чемну, але зрозумілу критику. Унаслідок цього втрачено комунікативну функцію, яку необхідно передавати не структурою, а типово українськими виразами зі схожою прагматикою: «є певні труднощі», «тут не все просто», «є певні нюанси», «тут є свої проблеми». Ці варіанти відтворюють той самий ступінь м’якої критики та звучать природно в українській комунікативній культурі.

В українсько-німецькому перекладі представлено всього 36 помилок, зокрема 16 лексико-семантичних (44%), 13 граматичних (37%), 3 стилістичні (8%) та 4 інші (11%) (див. Діаграму 1).

Розглянемо деякі приклади лексико-семантичних помилок. *Vin має великий досвід роботи з громадами* – *Er hat große Erfahrung in der Arbeit mit Gemeinden*. ChatGPT переклав українське слово «громади» як “Gemeinden”, що в німецькій мові означає ‘парафії’ або ‘муніципальні адміністративні громади’. У реченні ж йдеться про соціальні спільноти, тому кращий відповідник є “lokale Gemeinschaften”. Додатково слід замінити “hat große Erfahrung” на стильово точніше “verfügt über umfassende або langjährige Erfahrung”. У перекладі речення *Diese Frage braucht zusätzliche Bearbeitung* – *Це питання потребує додаткового опрацювання* ШІ використав слово “Bearbeitung”, що означає технічну обробку або виконання адміністративної процедури. В оригіналі ж йдеться про інтелектуальну роботу. Також помічаємо стилістичну невідповідність. У німецькій мові для питань, що потребують

уточнення або роз'яснення, природніше звучать слова *klären*, *vertiefen*, *weiterbearbeiten*, тому більш коректним був би переклад *Diese Frage erfordert eine weitere Klärung*.

Із граматичного погляду, речення **Інформацію передали експертам** перекладено занадто буквально: *Die Information wurde den Experten übergeben*. В українській мові слово «інформація» зазвичай вживається в однині, проте в німецькій для узагальненого значення використовують множину «*Informationen*», а однину – для окремих повідомлень. Більш вдалим є варіант *Die Informationen wurde den Experten übergeben*. Речення **Такі дані не рекомендується використовувати у звіті – Solche Daten empfiehlt man nicht, im Bericht zu verwenden** III переклав надто буквально й розмовно. В офіційних текстах німецька мова уникає конструкції з *man*, натомість використовує пасив або модальний пасив для передавання рекомендації чи заборони. В українській мові конструкція «*не рекомендується використовувати*» є безособовою і звучить природно в офіційно-діловому стилі. У формальному стилі в німецькій мові для таких висловів перевагу надають пасивним або модально-пасивним конструкціям, тому більш вдалим є переклад *Solche Daten sollten im Bericht nicht verwendet werden*.

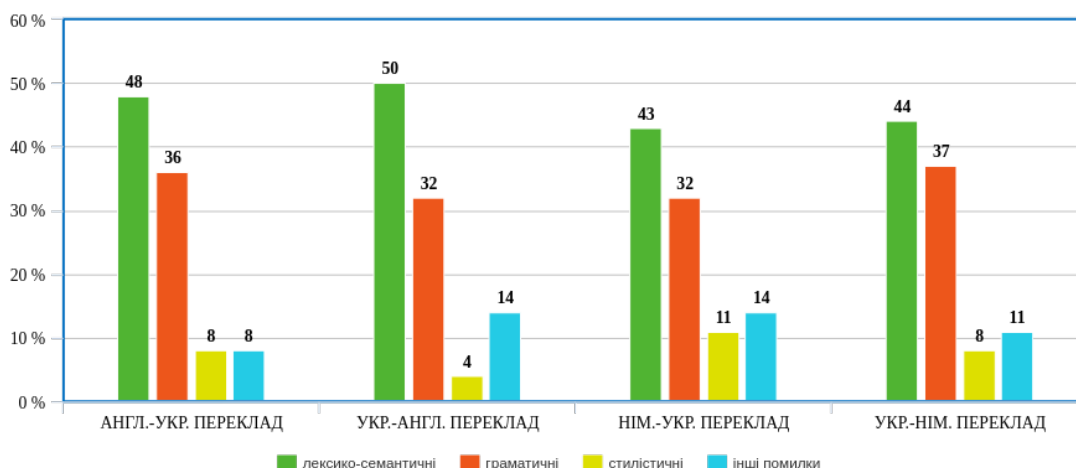
Проілюструємо стилістичні помилки таким прикладом: **Тиша поволі спала на долину, мов легкий подих ночі – Die Stille fiel langsam ins Tal wie ei leichter Atem der Nacht**. Переклад ChatGPT збиває поетичний ритм і вводить немілозвучні слова, а художній варіант потребує образнішої лексики. Дієслово *fallen* додає відтінку різкості, а іменник *Atem* має надто «анатомічне» звучання. Набагато більш вдалий варіант художнього перекладу: *Die Stille senkte sich langsam über das Tal, wie ein sanfter Hauch der Nacht*.

Серед інших помилок знаходимо порушення передавання прагматичного й лінгвокультурного наповнення. **Питання зараз перебуває на розгляді у профільному комітеті – Die Frage befindet sich jetzt in Prüfung im thematischen Komitee**. Вислів

“*thematisches Komitee*” не відповідає усталеній німецькій політичній термінології й звучить неприродно. У Німеччині й Австрії натомість вживають “*Fachausschuss*” або “*zuständiger Fachausschuss*”. “*In Prüfung*” – калька з української, яка також не відповідає бюрократичному стилю Німеччини. Правильніше використати при перекладі пасивний стан “*wird ... beraten*”, “*wird ... behandelt*”. Тому переклад *Die Angelegenheit wird derzeit im zuständigen Fachausschuss beraten* вважаємо найоптимальнішим.

Отримані статистичні дані дають змогу ранжувати продуктивність перекладацьких помилок, яких припустився ChatGPT під час перекладу текстів у різних мовних парах таким чином: українсько-німецький переклад (36 помилок), німецько-український переклад (28 помилок), англійсько-український переклад (25 помилок), українсько-англійський переклад (22 помилки). Крім того, можемо ранжувати середню продуктивність помилок різних типів у всіх аналізованих мовних парах: лексико-семантичні (46%), граматичні (34%), стилістичні (8%) та інші (12%). Отримані показники уможливають ідентифікувати найбільші «зони для росту» ChatGPT, а також засвідчити різну якість перекладу в аналізованих парах.

Висновки та перспективи досліджень. Таким чином, ChatGPT демонструє високий рівень перекладу українською, англійською й німецькою мовами, проте допускає деякі помилки, пов'язані з лексикою, граматику та стилістикою. Найтипівішими в усіх аналізованих мовних парах є лексико-семантичні помилки (46%), що оприявлені в неправильному доборі слів та калькуванні сталих виразів, попри наявність більш вдалого аналога. Відтак, засвідчуємо, що III має складнощі в передаванні нюансів полісемічних слів, ідіом і культурно забарвлених одиниць в обох мовних парах (найбільше це виявилось в українсько-англійському перекладі (50%), найменше – в німецько-українському (43%)). Як бачимо, відсоткова різниця продуктивності цього типу досить невелика серед аналізованих мовних пар, проте кількісно він переважає саме

Діаграма 1. Питова вага видів помилок у перекладі, виконаному GPT-4o в мовних парах «українська – англійська» й «українська – німецька»

в українсько-німецькому перекладі (16), а в українсько-англійському перекладі ця кількість найменша навіть попри відсоткову перевагу (11).

Другим типом помилок за питомою вагою є граматичні помилки, що становлять у середньому 34% вибірки. Вони виникають унаслідок порушення морфологічних або синтаксичних норм мови перекладу, а також через неадекватне передавання граматичної структури вихідного речення. Зокрема, у вибірці були зареєстровані випадки вживання неправильної форми іменників та дієслів, а також спотворення деяких синтаксичних структур, що призводило до часткової втрати логіки й викривлення змісту. Питома вага граматичних помилок найбільша в українсько-німецькому перекладі, а найменша – в українсько-англійському та німецько-українському перекладах. Цілком логічно, що кількісно ці помилки також переважають в українсько-німецькому перекладі.

Стилістичні помилки (середній показник у вибірці – 8%) полягають у неправильному відтворенні стилістичного забарвлення оригіналу, що особливо помітно під час перекладу художніх уривків, де дослівне передавання знижує виразність і природність цільового тексту. Іншою проблемою для ChatGPT є неправильне визначення стилю, що призводить до вживання стилістично неприродних для відповідного контексту одиниць. Проте питома вага цих помилок порівняно з іншими типами є найменшою в усіх аналізованих мовних парах, що засвідчує досить високу стилістичну коректність генерованих перекладів. Найбільше стилістичних розбіжностей між оригіналом і перекладом помічено в німецько-українському перекладі, а найменшу – в українсько-англійському.

До узагальненої групи інших помилок (середній показник – 12%) потрапили логічні, прагматичні, лінгвокультурні, пунктуаційні та деякі інші помилки, які зменшують природність перекладу, спотворюють авторський намір і негативно впливають на адекватність відтворення комунікативної функції повідомлення. Найменшу кількість цих помилок виявлено в англійсько-українському перекладі, найбільшу – в німецько-українському та українсько-англійському перекладах. Майже в усіх аналізованих мовних парах питома вага цього типу помилок склала 14–11% і лише в англійсько-українському вона становила 8%.

Проаналізувавши питому вагу різних типів перекладацьких помилок в аналізованих мовних парах, можемо сформулювати висновки щодо загальної

якості перекладу ChatGPT різними мовами. Українсько-англійський переклад є найякіснішим порівняно з іншими, тоді як українсько-німецький переклад вимагає найбільшої постредакції через складну граматичну систему німецької мови. Переклад у мовній парі «українська – англійська» загалом точніший порівняно з парою «українська – німецька», що підтверджується статистично (47 помилок всіх типів порівняно із 64). Це пояснюється тим, що специфіка німецької мови створює більше формальних складнощів порівняно з англійською, адже має суворішу морфологію, вимагає точних форм артиклів і відмінків, потребує специфічного порядку слів тощо. Зауважимо, що саме в українсько-німецькому перекладі спостерігалася найбільша питома вага граматичних помилок (37%).

Найбільше лексико-семантичних помилок (у середньому 49%) спостерігалася в мовній парі «українська – англійська», що зумовлено наявністю полісемантичних та культурно маркованих одиниць в оригінальних текстах. У мовній парі «українська – німецька» питома вага цього типу помилок була дещо нижчою (43,5%), що вказує на трохи вищу якість передавання семантичних особливостей. Загалом висока питома вага лексико-семантичних помилок в обох парах вказує на наявність складнощів у розрізненні III нюансів значення. Щодо стилістичних помилок, а також збірної групи інших помилок, можемо зауважити, що для більш точної оцінки їх питомої ваги в перекладах на різні мови потрібен більший обсяг вибірки, тоді як в нашій розвідці ці типи були репрезентовані всього кількома прикладами. Отже, машинний переклад за допомогою ChatGPT є ефективним інструментом, але потребує контролю з боку людини задля попередження лексико-семантичних, граматичних, стилістичних та інших видів помилок.

Подальшого теоретичного узагальнення вимагає типологія перекладацьких помилок, зокрема з'ясування особливостей різних збірних категорій та визначення критеріїв, за якими можна було б розрізнити помилки суміжних типів. Перспективу подальших практичних досліджень вбачаємо в порівнянні якості перекладу текстів у різних мовних парах декількох моделей ChatGPT між собою, а також з іншими моделями III. На окрему увагу заслуговують ідіосинкратичні слововживання окремих моделей III, які надають перевагу одним синонімам на користь інших. Ці та інші дані зможуть стати в пригоді розробникам III, сприяючи подальшому вдосконаленню систем машинного перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Теоретичні засади комунікативної лінгвістики. Київ : Наука, 2001. 312 с.
2. Вітушинська С. В. Типи перекладацьких помилок. *Студентські наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2025. Вип. 21. С. 32–36. URL: https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/9906/1/NZ_stud_Vyp_21.pdf.
3. Єфименко Т. М. Майбутнє перекладу за допомогою III. *Science and technology : challenges, prospects and innovations* : The 13th International scientific and practical conference (August 14–16, 2025). Osaka, Japan : CPN Publishing Group, 2025. С. 192–197. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/08/SCIENCE-AND-TECHNOLOGY-CHALLENGES-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-14-16.08.25.pdf>.
4. Клюс М. О., Гелетка М. Л. Види помилок під час перекладу науково-технічних текстів за допомогою автоматизованих систем на основі штучного інтелекту. *Science and technology : challenges, prospects and innovations* : The

8th International scientific and practical conference (March 28–30, 2025). Osaka, Japan : CPN Publishing Group, 2025. С. 434–440. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/03/SCIENCE-AND-TECHNOLOGY-CHALLENGES-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-28-30.03.25.pdf>.

5. Куляс П. Типологія помилок : підручник-монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 464 с.

6. Лозинська Л. Ф., Мартинова Т. І. Лексико-семантичні особливості помилок у процесі перекладу. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 11. С. 246–253. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)-246-254](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)-246-254).

7. Лютянська Н. І. Особливості використання технологій штучного інтелекту в перекладацькій діяльності : порівняльний аспект. *Закарпатські філологічні студії*. 2025. Т. 2. Вип. 40. С. 107–112. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/40/part_2/21.pdf.

8. Моїсєєва Н. О., Дзикович О. В., Штанько А. О. Машинний переклад : порівняння результатів та аналіз помилок DeepL та Google Translate. *Advanced Linguistics*. 2023. № 11. С. 78–82. URL: <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2023.11.277593>.

9. Обручнікова Н. Д. Роль штучного інтелекту в підвищенні якості перекладу та розвитку перекладознавства. *Світ наукових досліджень* : зб. наук. публікацій Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (20–21 квітня 2023 р.). Тернопіль (Україна); Переворськ (Польща). 2023. Вип. 18. С. 174–177. URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/4473/>.

10. Потькало Т. Ю. Типологія помилок у перекладі англomовної нефікшн літератури : кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства / наук. кер. Л. В. Козяревич-Зозуля. Київ : Київ. нац. лінгв. ун-т, 2024. 115 с.

REFERENCES

1. Batsevych, F. S. (2001). *Teoretychni zasady komunikatyvnoi linhvistyky* [Theoretical foundations of communicative linguistics]. Kyiv: Nauka [in Ukrainian].

2. Vitushynska, S. V. (2025). Typy perekladatskykh pomylok [Types of translation errors]. *Studentski naukovy zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Serii "Filolohichna"*, 21, 32–36. URL: https://eprints.ua.edu.ua/id/eprint/9906/1/NZ_stud_Vyp_21.pdf [in Ukrainian].

3. Yefymenko, T. M. (2025). Maibutnie perekladu za dopomohoiu ShI [The future of translation using AI]. *Science and technology: challenges, prospects and innovations: The 13th International scientific and practical conference* (August 14–16, 2025) (pp. 192–197). Osaka, Japan: CPN Publishing Group. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/08/SCIENCE-AND-TECHNOLOGY-CHALLENGES-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-14-16.08.25.pdf> [in Ukrainian].

4. Klius, M. O., Heletka, M. L. (2025). Vydy pomylok pid chas perekladu naukovo-tekhnichnykh tekstiv za dopomohoiu avtomatyzovanykh system na osnovi shtuchnoho intelektu [Types of errors in the translation of scientific and technical texts using automated systems based on artificial intelligence]. *Science and technology: challenges, prospects and innovations: The 8th International scientific and practical conference* (March 28–30, 2025) (pp. 434–440). Osaka, Japan: CPN Publishing Group. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/03/SCIENCE-AND-TECHNOLOGY-CHALLENGES-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-28-30.03.25.pdf> [in Ukrainian].

5. Kulias, P. (2015). *Typolohiia pomylok* [Typology of errors]: pidruchnyk-monohrafiia. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

6. Lozynska, L. F., Martynova, T. I. (2023). Leksyko-semantychni osoblyvosti pomylok u protsesi perekladu [Lexical and semantic features of errors in the translation process]. *Visnyk nauky ta osvity*, 11, 246–253. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)-246-254](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)-246-254) [in Ukrainian].

7. Liutianska, N. I. (2025). Osoblyvosti vykorystannia tekhnolohii shtuchnoho intelektu v perekladatskii diialnosti: porivnialnyi aspekt [Features of the use of artificial intelligence technologies in translation activities: a comparative aspect]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 2 (40), 107–112. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/40/part_2/21.pdf [in Ukrainian].

8. Moisieieva, N. O., Dzykovich, O. V., Shtanko, A. O. (2023). Mashynnyi pereklad: porivniannia rezultativ ta analiz pomylok DeepL ta Google Translate [Machine translation: comparison of results and error analysis of DeepL and Google Translate]. *Advanced Linguistics*, 11, 78–82. URL: <https://doi.org/10.20535/2617-5339.2023.11.277593> [in Ukrainian].

9. Obruchnikova, N. D. (2023). Rol shtuchnoho intelektu v pidvyshchenni yakosti perekladu ta rozvytku perekladoznavstva [The role of artificial intelligence in improving the quality of translation and the development of translation studies]. *Svit naukovykh doslidzhen*: zb. nauk. publikatsii Mizhnarodnoi multydystrylinarnoi naukovoï internet-konferentsii (20–21 kvitnia 2023 r.). Ternopil (Ukraine); Perevorsk (Polshcha), 18, 174–177 URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/4473/> [in Ukrainian].

10. Potkalo, T. Yu. (2024). *Typolohiia pomylok u perekladі anhlomovnoi nefikshn literatury: kvalifikatsiina robota mahistra z perekladoznavstva* [Typology of errors in the translation of English non-fiction literature: master's thesis in translation] / nauk. ker. L. V. Koziarevych-Zozulia; Kyiv. nats. linhv. un-t [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025